ORIGINAL ARTICLE

The Relationship Between Academic Engagement and Academic Resilience Among Dental Students at Mazandaran University of Medical Sciences

Tahereh Molania[1]
Azam Haddadi[2]
Nasim Noeparvar[3]
Delaram Khorshidi[3]
Abolfazl Hosseinnataj[4]
Maryam Hosseini Moghadam[5]
Nassim Ghahrani[6]

[1] Professor, Department of Oral and Maxillofacial Medicine, Dental Research Center, Faculty of Dentistry, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran
[2] Associate Professor, Department of Endodontics, Dental Research Center, Faculty of Dentistry, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran
[3] Dental Student, Student Research Committee, Faculty of Dentistry, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran
[4] Assistant Professor of Biostatistics, Department of Biostatistics and Epidemiology, Faculty of Health, Mazandaran University of Medical Sciences
[5] Dental Surgeon, Sari, Iran
[6] PhD in Higher Education, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

(Received July 12, 2026; Accepted October 18, 2026)

Abstract

Background and purpose: Academic engagement and academic resilience are important factors associated with educational success, mental health and academic persistence among medical sciences students. Given the academic and clinical demands of dental education, understanding the relationship between these two constructs is particularly important. This study aimed to investigate the association between different dimensions of academic engagement and academic resilience and to compare these constructs between preclinical and clinical dental students at Mazandaran University of Medical Sciences.

Materials and methods: This cross-sectional, descriptive-analytical study was conducted among dental students admitted from 2019 to 2023 at the Faculty of Dentistry, Mazandaran University of Medical Sciences. Participants anonymously completed the Student Academic Engagement Scale (Gunuc and Kuzu, 2015) and the Academic Resilience Questionnaire (Martin and Marsh, 2008). Data were analysed using one-sample and independent-samples t-tests, Pearson's correlation coefficient and linear regression analysis.

Results: The mean age of participants was 23.92 ± 3.19 years. The mean scores for academic engagement and academic resilience were 160.96 ± 30.38 and 21.80 ± 4.33, respectively. Students in the preclinical (basic sciences) stage demonstrated higher levels of academic engagement and academic resilience than those undertaking clinical internships. Male students scored significantly higher than female students in the psychological valuation dimension. A significant positive correlation was observed between academic engagement and academic resilience ($r = 0.69$, $P < 0.001$). Regression analysis also showed that academic resilience was significantly associated with academic engagement ($\beta = 4.79$, $P < 0.001$).

Conclusion: Academic engagement and academic resilience were positively and significantly associated among dental students, with academic resilience emerging as the only significant variable associated with academic engagement in the regression model. Students in the basic sciences stage reported higher levels of academic engagement and academic resilience than clinical students. Gender and marital status were associated with the psychological valuation dimension, whereas age was associated with certain dimensions of academic engagement.

Keywords: *academic engagement, academic resilience, dentistry, learning*

J Mazandaran Univ Med Sci 2026; 36 (263): 171-180 (Persian).

Corresponding Author: Nassim Ghahrani - Education, Mazandaran University of Medical sciences, Sari,Iran (E-mail: Nasimghahrani@gmail.com)

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

پژوهشی

مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران
دوره سی و ششم شماره ۲۶۳ آبان سال ۱۴۰۵ (۱۸۰-۱۷۱)

بررسی ارتباط بین مولفه‌های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی در دانشجویان دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران در سال ۱۴۰۳

طاهره ملانیا[۱]
اعظم حدادی[۲]
نسیم نوع‌پرور[۳]
دلارام خورشیدی[۳]
ابوالفضل حسین نتاج[۴]
مریم حسینی مقدم[۵]
نسیم قهرانی[۶]

چکیده‌سابقه و هدف: اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی از عوامل مهم مؤثر بر موفقیت آموزشی، سلامت روان و تداوم تحصیل دانشجویان علوم پزشکی هستند. با توجه به فشارهای آموزشی و بالینی در رشته دندان‌پزشکی، شناخت ارتباط این دو سازه اهمیت ویژه‌ای دارد. این مطالعه با هدف بررسی ارتباط بین مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی و مقایسه آن در دانشجویان دندانپزشکی مقاطع علوم پایه و بالینی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، انجام پذیرفت.

مواد و روش ها: این مطالعه مقطعی و توصیفی-تحلیلی، بر روی دانشجویان دندان‌پزشکی ورودی‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ دانشکده دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد. شرکت‌کنندگان پرسشنامه اشتیاق تحصیلی دانشجویان (Gunuc and Kuzu, 2015) و پرسشنامه تاب‌آوری تحصیلی (Martin & Marsh, 2008) را به‌صورت ناشناس تکمیل کردند. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های t تک نمونه‌ای، t مستقل، همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: میانگین سنی دانشجویان ۱۹/۳±۹۲/۲۳ سال بود. میانگین نمرات اشتیاق تحصیلی و تاب‌آوری تحصیلی به‌ترتیب ۳۰/۳۸ ± ۱۶۰/۹۶ و ۴/۳۳ ± ۲۱/۸۰ به دست آمد. دانشجویان مقطع علوم پایه در مقایسه با دانشجویان مقطع بالینی، نمرات بالاتری در هر دو متغیر اشتیاق تحصیلی و تاب‌آوری تحصیلی داشتند. در بعد ارزش‌گذاری روان‌شناختی، دانشجویان مرد نمرات بالاتری نسبت به زنان کسب کردند. همچنین بین اشتیاق تحصیلی و تاب‌آوری تحصیلی همبستگی مثبت و معناداری مشاهده شد($P <$ ۰/۰۰۱، $r =$ ۰/۶۹). نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که پایستگی تحصیلی ارتباط معناداری با اشتیاق تحصیلی داشت ($P <$ ۰/۰۰۱، $\beta =$ ۴/۷۹).

استنتاج: بین اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی در دانشجویان دندانپزشکی ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود داشت و پایستگی تحصیلی تنها متغیر مرتبط معنادار با اشتیاق تحصیلی در تحلیل رگرسیون بود. همچنین، دانشجویان علوم پایه از اشتیاق و پایستگی تحصیلی بالاتری نسبت به دانشجویان بالینی برخوردار بودند. جنسیت و وضعیت تأهل با بعد ارزش‌گذاری روان‌شناختی و سن با برخی ابعاد اشتیاق تحصیلی ارتباط داشتند.

واژه های کلیدی: اشتیاق تحصیلی، پایستگی تحصیلی، دندان‌پزشکی، یادگیری

مولف مسئول: نسیم قهرمانی- دکترای آموزش عالی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران **E-mail:**Nasimghahrani@gmail.com

۱. استاد بیماری‌های دهان، فک و صورت، گروه بیماری‌های دهان، فک و صورت ، مرکز تحقیقات دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
۲. دانشیار اندودونتیکس، گروه اندودانتیکس، مرکز تحقیقات دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
۳. دانشجوی دندانپزشکی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
۴. استادیار آمار زیستی، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران
۵. دکترای حرفه‌ای دندانپزشکی، ساری، ایران
۶. دکترای آموزش عالی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

تاریخ دریافت : ۱۴۰۵/۴/۲۱ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات : ۱۴۰۵/۴/۲۳ تاریخ تصویب : ۱۴۰۵/۷/۲۶

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

مقدمه

موفقیت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که در میان آن‌ها اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. اشتیاق تحصیلی به میزان درگیری فعال، انگیزه درونی و تعهد دانشجویان نسبت به فرآیند یادگیری اشاره دارد و با پیامدهایی همچون بهبود عملکرد تحصیلی، افزایش رضایت آموزشی، کاهش اضطراب و ارتقای سلامت روان ارتباط دارد(۱). در مقابل، پایستگی تحصیلی بیانگر توانایی دانشجویان در مقابله با چالش‌ها، استرس‌ها و موانع آموزشی و ادامه مسیر تحصیل علی‌رغم دشواری‌هاست و نقش مهمی در پیشگیری از افت تحصیلی و ترک تحصیل ایفا می‌کند(۲).

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عوامل متعددی از جمله محیط آموزشی، کیفیت تدریس، حمایت‌های روانی و اجتماعی، مهارت‌های ارتباطی و ویژگی‌های فردی می‌توانند بر سطح اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار باشند(۳، ۴). همچنین، تعامل میان این دو مؤلفه می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری تجربه‌ای مثبت از یادگیری و ارتقای عملکرد آموزشی شود(۴، ۵). دانشجویانی که از اشتیاق تحصیلی بالاتری برخوردارند، مشارکت فعال‌تری در فعالیت‌های آموزشی داشته و در مواجهه با مشکلات تحصیلی از پایداری بیش‌تری برخوردار هستند(۶، ۷).

اهمیت این موضوع در دانشجویان دندانپزشکی بیش از سایر رشته‌های علوم پزشکی است، زیرا این دانشجویان علاوه بر فراگیری حجم گسترده‌ای از مباحث نظری، باید مهارت‌های بالینی پیچیده‌ای را نیز کسب کنند. این شرایط می‌تواند بر موفقیت تحصیلی آنان تأثیرگذار باشد(۵). افزون بر این، انتقال از مرحله علوم پایه به بالین با افزایش مسئولیت‌های بالینی، مواجهه مستقیم با بیماران و فشارهای آموزشی همراه است و ممکن است بر میزان اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانشجویان تأثیر بگذارد(۸).

با وجود اهمیت این دو موضوع، بیش‌تر مطالعات انجام شده به بررسی دانشجویان علوم پزشکی به‌صورت کلی پرداخته‌اند و پژوهش‌های محدودی در زمینه دانشجویان دندان‌پزشکی انجام شده است. همچنین، مطالعات موجود کم‌تر به بررسی ارتباط میان مؤلفه‌های مختلف اشتیاق تحصیلی شامل ابعاد شناختی، روان‌شناختی، عاطفی، اجتماعی و رفتاری با پایستگی تحصیلی پرداخته‌اند و تفاوت‌های احتمالی میان مقاطع مختلف تحصیلی را مورد توجه قرار نداده‌اند(۹، ۱۰). از این رو، همچنان شکاف پژوهشی قابل توجهی در شناخت رابطه بین اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی در دانشجویان دندان‌پزشکی وجود دارد.

با توجه به نقش اشتیاق و پایستگی تحصیلی در حفظ سلامت روان، کاهش استرس‌های آموزشی و ارتقای موفقیت تحصیلی دانشجویان، مطالعه حاضر با هدف بررسی ارتباط بین مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی در دانشجویان دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران و مقایسه آن در دو مقطع علوم پایه و بالینی در سال ۱۴۰۳ انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه توصیفی-تحلیلی، از نوع همبستگی در سال ۱۴۰۳ در دانشکده دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، انجام شد. جامعه پژوهش شامل تمامی دانشجویان دندان‌پزشکی مقاطع علوم پایه و بالینی (ورودی‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲) بود. معیارهای ورود شامل اشتغال به تحصیل در مقاطع علوم پایه یا بالینی و رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه بود. معیارهای خروج نیز شامل دانشجویان مهمان و انتقالی و همچنین پرسشنامه‌های ناقص یا مخدوش بود.

نمونه‌گیری به روش سرشماری انجام شد. از مجموع ۲۶۳ دانشجوی واجد شرایط، ۱۹ نفر به دلیل انتقالی یا مهمان بودن از مطالعه خارج شدند. در نتیجه، ۲۴۴ دانشجو واجد شرایط شرکت در مطالعه بودند و

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

تمامی آنان دعوت به تکمیل پرسشنامه شدند. هر ۲۴۴ دانشجو پرسشنامه را به‌طور کامل تکمیل کردند و هیچ پرسشنامه ناقص یا حذف‌شده‌ای وجود نداشت. بنابراین نرخ پاسخ‌دهی ۱۰۰ درصد محاسبه شد.

ابزار گردآوری داده‌ها شامل یک فرم اطلاعات دموگرافیک (سن، جنسیت، وضعیت تأهل و مقطع تحصیلی)، پرسشنامه اشتیاق تحصیلی دانشجویان و پرسشنامه پایستگی تحصیلی بود. اشتیاق تحصیلی با استفاده از پرسشنامه Student Engagement Scale (SES) طراحی شده توسط Gunuc و Kuzu در سال ۲۰۱۵ سنجیده شد(۱۱). این پرسشنامه دارای ۴۸ سوال در شش بعد ارزش‌گذاری (اشتیاق روان‌شناختی)، احساس تعلق (اشتیاق اجتماعی- روان‌شناختی)، اشتیاق شناختی، روابط با همسالان، روابط با اعضای هیئت علمی و اشتیاق رفتاری است که بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از «کاملاً مخالفم» (۱) تا «کاملاً موافقم» (۵) نمره‌گذاری شدند. امتیاز کل از مجموع نمرات ۴۸ سوال محاسبه شده و در دامنه ۴۸ تا ۲۴۰ قرار می‌گیرد؛ نمرات بالاتر نشان دهنده اشتیاق تحصیلی بیش‌تر است. روایی و پایایی نسخه فارسی این ابزار توسط برقی ایرانی و همکاران تأیید شد و ضریب آلفای کرونباخ ۰,۹۶ گزارش شده است(۱۲). در این مطالعه آلفای کرونباخ 0.96 محاسبه گردید.

پایستگی تحصیلی با استفاده از پرسشنامه Academic Resilienceمارتین و مارش (۲۰۰۸) شامل ۶ سوال ارزیابی شد(۱۳). پاسخ‌ها بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شدند. امتیاز کل از مجموع نمرات شش سوال محاسبه شده و دامنه آن بین ۶ تا ۳۰ است؛ نمرات بالاتر بیانگر پایستگی تحصیلی بیش‌تر هستند. روایی و پایایی نسخه فارسی این پرسشنامه توسط شاکر و همکاران تأیید شده و ضریب آلفای کرونباخ آن ۰/۸۹ گزارش شده است(۱۴). در این مطالعه آلفای کرونباخ ۰/۸۲ محاسبه گردید.

پس از اخذ مجوزهای لازم و کسب رضایت آگاهانه، پرسشنامه‌ها به‌صورت ناشناس در اختیار دانشجویان قرار گرفت و از آنان خواسته شد بر اساس شرایط و تجربیات واقعی خود به سؤالات پاسخ دهند. در قسمت توصیفی این مطالعه، متغیرها با استفاده از آماره‌های میانگین، انحراف معیار، میانه، فراوانی و درصد توصیف شدند. برای بررسی فرضیه نرمالیتی از آزمون کولمگروف اسمیرنف استفاده شد و پس از تایید این فرضیه از آزمون‌های پارامتری استفاده شد. آزمون‌های تی تک نمونه ای، تی مستقل و ضریب همبستگی پیرسن برای استنباط آماری مورد استفاده قرار گرفت. همچنین جهت بررسی عوامل مرتبط با نمره اشتیاق تحصیلی و با کنترل همزمان ارتباط همه متغیرها از رگرسیون خطی استفاده شد. نرم‌افزار SPSS 22 برای تجزیه و تحلیل به‌کار گرفته شد و سطح معنی‌داری کم‌تر از ۰,۰۵ در نظر گرفته شد.

این پژوهش با تأیید کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی مازندران و با کد اخلاق IR.MAZUMS.REC.1403.389 انجام شد. تمامی شرکت‌کنندگان رضایت آگاهانه خود را برای شرکت در مطالعه اعلام کردند و محرمانگی اطلاعات آنان در تمامی مراحل پژوهش حفظ شد.

یافته‌ها

در این مطالعه، ۲۴۴ دانشجوی دندان‌پزشکی شرکت کردند. میانگین سنی شرکت کنندگان ۳/۱۹ ± ۲۳/۹۲ سال بود. دامنه سنی دانشجویان از ۱۹ تا ۳۶ سال متغیر بود. از نظر جنسیت، ۵۶/۱ درصد (۱۳۷ نفر) از دانشجویان زن بودند. همچنین، ۹۱/۰ درصد (۲۲۲ نفر) از دانشجویان مجرد گزارش شدند. از نظر مقطع تحصیلی، ۳۱/۱ درصد (۷۶ نفر) از دانشجویان در مقطع علوم پایه و ۶۸/۹ درصد (۱۶۸ نفر) در مقطع بالینی تحصیل می‌کردند.

میانگین نمره کل اشتیاق تحصیلی ۳۰/۳۸ ± ۱۶۰/۹۶ و نمره پایستگی تحصیلی ۴/۳۳ ± ۲۱/۸۰ بود. همچنین، با توجه به متفاوت بودن تعداد سوالات و بازه نمره دهی ابعاد

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

پرسشنامه‌ها، درصد استاندارد شده میانگین (مقدار بین ۰ تا ۱) محاسبه و در جدول شماره ۱، گزارش شد. در پرسشنامه اشتیاق تحصیلی، بالاترین نمره برای حیطه احساس تعلق اجتماعی و روابط عاطفی با اعضای هیئت علمی و کم‌ترین نمره برای حیطه ارزش گذاری روان‌شناختی بود. به‌طور کلی از نظر اشتیاق تحصیلی ۵۹ درصد و از نظر پایستگی تحصیلی ۶۶ درصد از کل نمرات را کسب کردند. براساس آزمون تی تک نمونه ای، به غیر از حیطه ارزش گذاری روان‌شناختی، سایر حیطه ها و نمره کل دو پرسشنامه دارای اختلاف معنادار با سطح میانگین بازه خود بودند.

جدول شماره۱: اطلاعات توصیفی پرسشنامه های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی

پرسشنامه	ابعاد	تعداد سوال ها	انحراف معیار± میانگین	میانه	دامنه مشاهده شده	درصد استاندارد شده میانگین	سطح معنی داری
اشتیاق تحصیلی	ارزش گذاری (روان‌شناختی)	۴	±۲/۶۸ ۱۲/۱۵	۱۲	۱۷-۵	۰/۵۱	۰/۳۸۴
	احساس تعلق (اجتماعی روان‌شناختی)	۸	±۵/۲۳ ۲۸/۶۸	۲۹	۴۰-۱۴	۰/۶۵	<۰/۰۰۱
	شناختی	۱۴	±۱۰/۸۲ ۴۵/۰۱	۴۵	۷۰-۱۴	۰/۵۵	۰/۰۰۱
	روابط با همسالان (عاطفی)	۵	±۴/۳۴ ۱۵/۹۴	۱۶	۲۵-۵	۰/۵۵	۰/۰۰۱
	روابط با اعضای هیئت علمی (عاطفی)	۱۱	۳۹/۷۷±۷/۲۳	۴۰	۵۵-۱۱	۰/۶۵	<۰/۰۰۱
	رفتاری	۶	±۵/۲۶ ۱۹/۴۱	۲۰	۳۰-۶	۰/۵۶	۰،۰۰۱
	کل	۴۸	±۳۰/۳۸ ۱۶/۹۶	۱۶۱	۲۳۷-۶۵	۰/۵۹	<۰/۰۰۱
پایستگی تحصیلی	کل	۶	±۴/۳۳ ۲۱/۸۰	۲۲	۳۰-۶	۰/۶۶	<۰/۰۰۱

نمرات پرسشنامه‌های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی بر حسب مقطع تحصیلی با استفاده از آزمون t مستقل مورد بررسی قرار گرفت (جدول شماره ۲). بر اساس مقطع تحصیلی، نتایج نشان داد در ابعاد ارزش‌گذاری (روان‌شناختی)، احساس تعلق (اجتماعی–روان‌شناختی) و روابط با اعضای هیئت علمی (عاطفی) و همچنین در نمره کل اشتیاق تحصیلی و نمره کل پایستگی تحصیلی، تفاوت معناداری بین دو گروه وجود دارد(P <۰/۰۵).

بر اساس جنسیت، تنها در بعد ارزش‌گذاری تفاوت معنادار مشاهده شد، به‌طوری که میانگین نمره در مردان ۱۳/۰۶±۲/۴۸ و در زنان ۱۱/۴۴±۲/۶۲ بود(P <۰/۰۰۱). در سایر ابعاد اشتیاق تحصیلی و همچنین در نمره کل اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی، تفاوت معناداری بین دو جنس وجود نداشت(P >۰/۰۵). در بررسی وضعیت تأهل نیز تنها در بعد ارزش‌گذاری تفاوت معنی‌دار به دست آمد؛ به‌طوری که دانشجویان مجرد نمره بالاتری (۱۲/۲۹±۲/۶۲) نسبت به دانشجویان متأهل (۱۰/۷۳±۲/۹۹ داشتند(۰/۰۰۹= P). در سایر ابعاد اشتیاق تحصیلی و همچنین در نمره کل اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی، تفاوت معناداری مشاهده نشد(P >۰/۰۵).

در جدول شماره ۳، همبستگی بین نمرات پرسشنامه های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی و همچنین سن گزارش گردید. نمره پایستگی تحصیلی دارای ارتباط مستقیم و معنی دار با همه ابعاد پرسشنامه اشتیاق تحصیلی می باشد.

جدول شماره۲: مقایسه نمرات پرسشنامه های اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی بر حسب مقطع تحصیلی دانشجویان

پرسشنامه	ابعاد	علوم پایه (میانگین ± انحراف معیار)	بالینی (میانگین ±انحراف معیار)	سطح معنی داری	اندازه اثر کوهن
اشتیاق تحصیلی	ارزش‌گذاری (روان‌شناختی)	۱۲/۹۲ ±۲/۲۹	۱۱/۸ ±۲/۷۷	۰۰۲۰	۰/۴۳
	احساس تعلق (اجتماعی روان‌شناختی)	۳۰/۰۳ ±۵/۶	۲۸/۰۶ ±۴/۹۶	۰/۰۰۶	۰/۳۸
	شناختی	۴۶/۷۱ ±۱۱/۷۷	۴۴/۲۴ ±۱۰/۳۱	۰/۰۹۶	۰/۲۳
	روابط با همسالان (عاطفی)	۱۶/۴۷ ±۴/۶۵	۱۵/۶۹ ±۴/۱۹	۰/۱۸۷	۰/۱۸
	روابط با اعضای هیئت علمی (عاطفی)	۴۱/۹ ±۷/۱۶	۳۸/۸ ±۷/۰۷	۰/۰۰۲	۰/۴۴
	رفتاری	۱۹/۹ ±۵/۴۳	۱۹/۱۹ ±۵/۱۸	۰/۳۲۴	۰/۱۴
	کل	۱۶۷/۹۲ ±۳۲/۸۶	۱۵۷/۷۸ ±۲۸/۷۳	۰/۰۱۴	۰/۳۴
پایستگی تحصیلی	کل	۲۲/۶ ±۴/۵	۲۱/۴۴ ±۴/۲۱	۰/۰،۴۹	۰/۲۷

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

همچنین با بررسی ارتباط سن با هر دو پرسشنامه اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی، نتایج نشان داد سن دارای ارتباط معنادار و معکوس با ابعاد ارزش گذاری (روان‌شناختی)، احساس تعلق (اجتماعی روان‌شناختی)، روابط با اعضای هیئت علمی (عاطفی) و نمره کل اشتیاق تحصیلی می باشد، به‌طوری که با افزایش سن، نمره این ابعاد کاهش می یابد.

جدول شماره۳: همبستگی بین نمرات اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی و سن

پرسشنامه	ابعاد	پایستگی تحصیلی		سن	
		ضریب همبستگی	سطح معنی داری	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
اشتیاق تحصیلی	ارزش گذاری (روان‌شناختی)	۰/۳۲	<۰,۰۰۱	-۰/۱۹	۰/۰۰۳
	احساس تعلق (اجتماعی روان‌شناختی)	۰/۵۴	<۰,۰۰۱	-۰/۱۴	۰/۰۲۸
	شناختی	۰/۶۷	<۰,۰۰۱	-۰/۰۸	۰/۱۹۱
	روابط با همسالان (عاطفی)	۰/۶۴	<۰,۰۰۱	-۰/۰۵	۰/۴۸۴
	روابط با اعضای هیئت علمی (عاطفی)	۰/۶۷	<۰,۰۰۱	-۰/۱۸	۰/۰۰۶
	رفتاری	۰/۴۸	<۰,۰۰۱	-۰/۷	۰/۲۹۷
	کل	۰/۶۹	<۰,۰۰۱	-۰/۱۳	۰/۰۴۱
پایستگی تحصیلی	کل	–	–	-۰/۰۹	۰/۱۳۸

جهت بررسی اثر همزمان همه متغیرها بر روی نمره کل اشتیاق تحصیلی دانشجویان دندان‌پزشکی از رگرسیون خطی استفاده شد و نتایج در جدول شماره ۴، گزارش گردید. تنها نمره پایستگی تحصیلی دارای ارتباط معنادار با نمره اشتیاق تحصیلی بود، به‌طوری که ضریب رگرسیونی پایستگی تحصیلی ۴/۷۹ بود. میانگین نمره اشتیاق تحصیلی در دانشجویان مقطع بالینی ۲/۸۴ واحد کم‌تر از دانشجویان علوم پایه بود، اما این تفاوت معنادار نبود. همچنین دانشجویان مرد نمره اشتیاق تحصیلی بیش‌تری (۳/۷۲ واحد) کسب کرده بودند، اما اختلاف معنادار نبود. سن و وضعیت تاهل نیز دارای ارتباط معنی دار با نمره اشتیاق تحصیلی نبودند.

جدول شماره ٤: شناسایی عوامل مرتبط با اشتیاق تحصیلی دانشجویان دندان پزشکی با استفاده از رگرسیون خطی

متغیر		ضریب رگرسیونی	انحراف استاندارد	فاصله اطمینان ۹۵٪		سطح معنی داری
				ابتدا	انتها	
جنسیت	مرد	۳/۷۲	۲/۷۹	-۱/۷۵	۹/۱۹	۰/۱۸۳
وضعیت تاهل	متاهل	۰/۴۸	۵/۱۳	-۹/۵۹	۱۰/۵۴	۰/۹۲۶
مقطع	بالینی	-۲/۸۴	۳/۴۰	-۹/۵۰	۱۰/۵۴	۰/۴۰۳
سن		-۰/۳۹	۰/۵۱	-۱/۴۰	۰/۶۱	۰/۴۴۳
پایستگی تحصیلی		۴/۷۹	۰/۳۲	۴/۱۶	۵/۴۲	<۰/۰۰۱

بر اساس نتایج به‌دست آمده، می‌توان نتیجه گرفت که نمره پایستگی تحصیلی ارتباط معناداری با اشتیاق تحصیلی دانشجویان دارد. عواملی مانند روابط مثبت با اعضای هیئت علمی و احساس تعلق اجتماعی می‌توانند محیطی حمایتی برای دانشجویان فراهم کرده و انگیزه آن‌ها را برای ادامه تحصیل تقویت کنند. با توجه به تعدد مقایسه‌ها و آزمون‌های آماری انجام شده، احتمال افزایش خطای نوع اول مورد توجه قرار گرفت. تحلیل‌های مقایسه‌ای و همبستگی با ماهیت عمدتاً اکتشافی انجام شدند و نتایج آن‌ها به‌عنوان یافته‌های اکتشافی تفسیر گردیدند؛ بنابراین، برای این تحلیل‌های متعدد تعدیل رسمی سطح معناداری انجام نشد. در مقابل، تحلیل رگرسیون خطی با هدف اصلی شناسایی عوامل مرتبط مستقل با نمره کل اشتیاق تحصیلی انجام شد و نتایج آن بر اساس ضرایب رگرسیونی، فاصله اطمینان ۹۵ درصد و مقدار p تفسیر گردید.

بحث

یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی در میان دانشجویان دندان‌پزشکی در تعامل با یکدیگر و برخی عوامل فردی قرار می‌گیرند. نتایج به‌دست آمده از این پژوهش با یافته‌های مطالعات پیشین در حوزه انگیزش تحصیلی، مشارکت دانشجویی و تاب‌آوری آموزشی همخوانی دارد و بر نقش چند بعدی عوامل شناختی، هیجانی و اجتماعی در شکل‌گیری رفتارهای تحصیلی تأکید می‌کند.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

در ارتباط با رابطه مثبت و معنادار بین اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی، می‌توان بیان کرد که دانشجویانی که سطح بالاتری از درگیری هیجانی، شناختی و رفتاری با محیط آموزشی دارند، احتمال بیش‌تری برای تداوم تلاش در مواجهه با چالش‌های تحصیلی نشان می‌دهند. این یافته با مطالعات پیشین همسو است که نشان داده‌اند انگیزش درونی و اشتیاق تحصیلی نقش تعیین کننده‌ای در افزایش تاب‌آوری و کاهش افت تحصیلی دارد(۱۷ - ۱۵). در این راستا، مقدسی و همکاران نشان دادند که سیاست‌های سازمانی و ساختارهای حمایتی دانشگاهی می‌توانند به شکل‌گیری انگیزش تحصیلی کمک کنند(۱۶). همچنین نتایج با یافته‌های صابری و همکاران همخوانی دارد که ارتباط معنادار بین اشتیاق تحصیلی، رفتارهای کمک جویانه و تاب‌آوری تحصیلی را گزارش کرده‌اند(۱۷). این همسویی نشان می‌دهد که دانشجویان دارای اشتیاق بالاتر، در مواجهه با فشارهای آموزشی، از راهبردهای سازگارانه‌تری برای حفظ عملکرد تحصیلی خود استفاده می‌کنند. از سوی دیگر، نتایج مطالعه جعفری و همکاران نیز نشان می‌دهد که اشتیاق تحصیلی در تعامل با هویت تحصیلی می‌تواند سازگاری آموزشی را ارتقا دهد؛ موضوعی که یافته‌های این مطالعه نیز آن را تقویت می‌کند(۱۸). در مطالعه Brito-Ortíz و همکاران نیز بر ارتباط میان ابعاد مختلف اشتیاق تحصیلی تأکید شد؛ به‌طوری که انرژی و سرزندگی تحصیلی، تعهد و غرق شدگی در فعالیت‌های آموزشی را پیش‌بینی می‌کردند. این یافته با نتایج مطالعه حاضر در زمینه ارتباط معنادار اشتیاق تحصیلی با پایستگی تحصیلی همسو است و بر ارتباط میان ابعاد مختلف اشتیاق و تداوم در فرایند تحصیل تأکید دارد(۱۹).

در بخش دیگری از یافته‌ها، نقش خود تنظیمی در تداوم انگیزش تحصیلی قابل توجه است. همان گونه که صیادی و همکاران اشاره کرده‌اند، خود تنظیمی می‌توانند به عنوان یک سازه واسطه‌ای میان خودکارآمدی و اشتیاق تحصیلی عمل کند(۲۰).

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویانی که توانایی مدیریت هیجانات، هدف‌گذاری و کنترل رفتارهای یادگیری را دارند، از سطح بالاتری از اشتیاق و پایستگی برخوردار خواهند بود. در همین راستا، Orsini و همکاران نیز در دانشجویان دندان‌پزشکی نشان دادند که انگیزش خود تعیین شده با سرزندگی، عزت‌نفس و راهبردهای عمیق یادگیری ارتباط مثبت دارد و با راهبردهای سطحی یادگیری رابطه معکوس دارد، یافته‌ای که اهمیت کیفیت انگیزش در شکل‌گیری مشارکت و رفتارهای مطلوب تحصیلی را تأیید می‌کند(۲۱). همچنین یافته‌های ملکیان و همکاران نشان می‌دهد که جهت‌گیری هدف و خودپنداره تحصیلی از طریق پایستگی تحصیلی بر اشتیاق اثرگذار هستند(۲۲). این موضوع با نتایج مطالعه حاضر همسو بوده و بیانگر آن است که انگیزش تحصیلی صرفاً یک ویژگی فردی ثابت نیست، بلکه با باورهای شناختی و ادراکی دانشجو نسبت به توانایی‌ها و اهداف خود همراه است.

از منظر عوامل محیطی، نکاوند و همکاران نشان داده اند که تعامل استاد-دانشجو و جو روانی کلاس درس از مهم‌ترین پیش‌بین‌های اشتیاق تحصیلی هستند(۲۳). در مطالعه حاضر نیز تفاوت‌های مشاهده شده در برخی ابعاد اشتیاق تحصیلی بین مقاطع تحصیلی می‌تواند با تفاوت در شرایط و تجربیات آموزشی دانشجویان در مراحل مختلف تحصیل مرتبط باشد؛ با این حال، بررسی این عوامل در مطالعه حاضر انجام نشده است.

در بررسی متغیرهای جمعیت شناختی، الگوی کلی یافته‌ها نشان داد که برخی ابعاد اشتیاق تحصیلی تحت تأثیر مقطع تحصیلی، جنسیت و وضعیت تأهل قرار می‌گیرند. این نتایج با مطالعات پیشین همخوانی دارد که نشان داده‌اند ویژگی‌های فردی و اجتماعی می‌توانند در تجربه انگیزشی دانشجویان نقش تعدیل کننده داشته باشند(۲۶ - ۲۴). در این راستا، تفاوت‌های مشاهده شده بین مقاطع تحصیلی ممکن است با تفاوت در شرایط و

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

تجربیات آموزشی دانشجویان در مراحل مختلف تحصیل مرتبط باشد؛ با این حال، بررسی عوامل زمینه‌ای مؤثر بر این تفاوت‌ها نیازمند مطالعات بیش‌تری است.

از سوی دیگر، تفاوت‌های جنسیتی در برخی ابعاد اشتیاق، به‌ویژه در بعد ارزش‌گذاری، با یافته‌های برخی مطالعات پیشین همسو است، با این حال، در مطالعه حاضر این تفاوت تنها در بعد ارزش‌گذاری مشاهده شد و در سایر ابعاد اشتیاق تحصیلی تفاوت معناداری بر اساس جنسیت وجود نداشت(۲۴). همچنین، تفاوت مشاهده شده بر اساس وضعیت تأهل با یافته‌های مطالعات قبلی همخوانی دارد(۲۲، ۲۴، ۲۵). این مطالعات، تفاوت‌ها را در ارتباط با مسئولیت‌های اجتماعی و خانوادگی و ارتباط احتمالی آن‌ها بر درگیری تحصیلی دانشجویان تبیین کرده‌اند؛ با این حال، با توجه به این که این عوامل در مطالعه حاضر ارزیابی نشده‌اند، نمی‌توان در مورد نقش آن‌ها در یافته‌های مطالعه حاضر نتیجه‌گیری قطعی کرد. در تحلیل ارتباط با سن نیز مشاهده شد که با افزایش سن، برخی ابعاد اشتیاق تحصیلی کاهش می‌یابد. این یافته نشان می‌دهد که سن در این مطالعه با برخی مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی، به‌ویژه ارزش‌گذاری، احساس تعلق و روابط با اعضای هیئت علمی، ارتباط معکوس داشته است؛ با این حال، این ارتباط در همه ابعاد اشتیاق تحصیلی مشاهده نشد.

یافته‌های همبستگی نیز نشان داد که پایستگی تحصیلی با تمامی ابعاد اشتیاق تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارد. این موضوع نشان می‌دهد که اشتیاق تحصیلی یک سازه چند بعدی است که در تعامل مستقیم با توانایی فرد در ادامه تلاش تحصیلی قرار دارد. به عبارت دیگر، بین پایستگی تحصیلی و ابعاد شناختی، هیجانی و رفتاری اشتیاق تحصیلی ارتباط مثبت وجود دارد. این یافته با نتایج مطالعات ملاحسینی و همکاران همخوانی دارد که بر نقش پایستگی به عنوان یک عامل کلیدی در تداوم انگیزش تحصیلی تأکید کرده‌اند(۲۶).

در نهایت، پایستگی تحصیلی تنها متغیر دارای ارتباط معنی‌دار با اشتیاق تحصیلی در مدل رگرسیون بود. این یافته نشان می‌دهد که در میان مجموعه متغیرهای فردی و جمعیت شناختی، پایستگی تحصیلی، به‌عنوان توانایی تداوم تلاش در شرایط دشوار، ارتباط معنی داری با میزان اشتیاق تحصیلی دارد. این نتیجه با پژوهش Presoto و همکاران همسو بوده و بر اهمیت پایستگی به عنوان یک سازه کلیدی در موفقیت تحصیلی تأکید می‌کند(۲۷).

در مجموع، یافته‌های این مطالعه نشان داد که بین اشتیاق تحصیلی و پایستگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و پایستگی تحصیلی تنها متغیر مرتبط معنادار با اشتیاق تحصیلی در تحلیل رگرسیون بود. همچنین، مقطع تحصیلی، جنسیت و وضعیت تأهل در برخی ابعاد اشتیاق تحصیلی تفاوت ایجاد کردند و با افزایش سن، برخی ابعاد اشتیاق تحصیلی کاهش یافتند.

از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به مقطعی و تک مرکزی بودن آن اشاره کرد که تعمیم پذیری یافته‌ها و استنباط روابط علّی را محدود می‌کند. همچنین، استفاده از پرسشنامه‌های خود گزارش‌دهی احتمال سوگیری پاسخ را به همراه دارد و برخی متغیرهای مخدوش کننده در این مطالعه اندازه‌گیری نشدند. همچنین، ارتباط متغیرهایی مانند محیط آموزشی، کیفیت تدریس و حمایت‌های روانی و اجتماعی با اشتیاق و پایستگی تحصیلی بررسی نشد که پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده مورد توجه قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده با رویکردهای طولی و مداخله‌ای، نقش عوامل روان‌شناختی و آموزشی را در بهبود پایستگی و اشتیاق تحصیلی بررسی کرده و راهکارهای عملی برای ارتقای کیفیت یادگیری در دانشجویان علوم پزشکی ارائه دهند.

سپاسگزاری

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی برگرفته از پایان نامه متعلق به دانشجوی دکتری عمومی رشته دندان‌پزشکی، مریم حسینی مقدم، می‌باشد که با حمایت معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم‌پزشکی مازندران انجام شده است.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

References

1- Harackiewicz JM, Smith JL, Priniski SJ. Interest matters: the importance of promoting interest in education. Policy Insights Behav Brain Sci 2016; 3(2): 220-227. PMID: 29520371

2- Izadpanah S, Rezaei YM. Causal explanation of academic enthusiasm based on the interaction of teachers and English language learners: self-regulation, academic hope, and academic engagement among English language learners. Front Psychol 2022; 13: 997903**.** PMID: 36578674.

3- Bergmann C, Muth T, Loerbroks A. Medical students' perceptions of stress due to academic studies and its interrelationships with other domains of life: a qualitative study. Med Educ Online 2019; 24(1): 1603526**.** PMID: 31007152

4- Kunzler AM, Helmreich I, König J, Chmitorz A, Wessa M, Binder H, et al. Psychological interventions to foster resilience in healthcare students. Cochrane Database Syst Rev 2020; 7(7): CD013684**.** PMID: 32691879

5- Maghalian M, Ghafari R, Osouli Tabrizi S, Nikkhesal N, Mirghafourvand M. Predictors of academic success in students of Tabriz University of Medical Sciences: a cross-sectional study. J Adv Med Educ Prof 2023; 11(3): 155-163. PMID: 37469380

6- Alghamdi MS, Khadawardi HA. Investigating the impact of teacher enthusiasm on engagement among Saudi first-year EFL students. Int J Engl Lang Educ 2024; 12(2): 86-121.

7- Wang X, Yang L, Chen K, Zheng Y. Understanding teacher emotional exhaustion: exploring the role of teaching motivation, perceived autonomy, and teacher-student relationships. Front Psychol 2024; 14: 1342598. PMID: 38259554

8- Akram H, Li S. Understanding the role of teacher-student relationships in students' online learning engagement: mediating role of academic motivation. Percept Mot Skills 2024; 131(4): 1415-1438. PMID: 38647390.

9- Alam A, Mohanty A. Educational technology: exploring the convergence of technology and pedagogy through mobility, interactivity, AI, and learning tools. Cogent Eng 2023; 10(2): 2283282.

10- Zamiri M, Esmaeili A. Methods and technologies for supporting knowledge sharing within learning communities: a systematic literature review. Adm Sci 2024; 14(1): 17.

11- Gunuc S, Kuzu A. Student engagement scale: development, reliability and validity. Assess Eval High Educ 2015; 40(4): 587-610.

12- Barghi Irani Z, Begian Koole Marzi MJ, Moradi A, Nejati N. Confirmatory factor structure and psychometric characteristics of multidimensional student engagement scale (SES). Educ Scholast Stud 2020; 8(2): 113-142 (Persian).

13- Martin AJ, Marsh HW. Academic buoyancy: towards an understanding of students' everyday academic resilience. J Sch Psychol 2008; 46(1): 53-83. PMID: 19083351

14- Shakir Ardakani B. Comparison of academic flourishing, academic persistence, and epistemological beliefs in male and female high school students in Ardakan city

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]

[thesis]. Ardakan: Islamic Azad University, Ardakan Branch; 2021 (Persian).

15- Jafari Z, Abdi Zarrin S. The relationship between academic enthusiasm and academic achievement. 2021 (Persian).

16- Moghadasi J, Keikavoosi-Arani L. Investigating the factors influencing students' academic enthusiasm for a shift of paradigm among education managers shaping academic pedagogy. BMC Med Educ 2023; 23(1): 480. PMID: 37370044

17- Saberi M, Mohammadi A, Shirinkam MS. The relationship between academic attitude, academic aid and academic achievement with academic life of medical students. Educ Strateg Med Sci 2022; 14(6): 387-394 (Persian).

18- Jafari Z, Abdi Zarrin S. The relationship between academic engagement, academic identity and academic buoyancy with students' academic adjustment. J Educ Psychol Stud 2022; 18(44): 103-122 (Persian).

19- Brito-Ortiz JF, Nava-Gómez ME, Contreras-Preciado MA, Plascencia H, González-Torres V, Vargas-Jiménez R. Academic engagement among first-year dental students in online learning: a structural equation modelling approach. Eur J Dent Educ 2026; 30(1): e70135**.** PMID: 41817292

20- Sayadi Y, Soleimani H. Investigating the relationship between academic self-efficacy and academic enthusiasm with regard to the mediating role of self-regulation among English language students. Res Teach 2022; 10(1): 81-106 (Persian).

21- Orsini CA, Binnie VI, Jerez OM. Motivation as a predictor of dental students' affective and behavioral outcomes: does the quality of motivation matter? J Dent Educ 2019; 83(5): 521-529. PMID: 30858278.

22- Malekian N, Pali S. The relationship between goal orientation and academic self-concept with enthusiasm for school with the mediating role of students' academic persistence. Manag Educ Perspect 2022; 4(1): 53-71 (Persian).

23- Nekavand M, Jafari P, Arasteh H. The role of teaching-learning environment on student engagement in medical science students. Med Sci J Islam Azad Univ 2018; 28(1): 58-65 (Persian).

24- Ghadampour E, Farhadi A, Naghibeiranvand F. The relationship among academic burnout, academic engagement and performance of students of Lorestan University of Medical Sciences. Res Med Educ 2016; 8(2): 60-68 (Persian).

25- Ghasemi MR, Moonaghi HK, Heydari A. Student-related factors affecting academic engagement: a qualitative study exploring the experiences of Iranian undergraduate nursing students. Electron Physician 2018; 10(7): 7078-7085. PMID: 30293048

26- Mollahoseini AH, Nadi MA, Sajadian I. Effectiveness of favorable academic social behaviors training on the academic engagement and buoyancy of secondary high school male students. Educ Scholast Stud 2022; 11(1): 145-167 (Persian).

27- Presoto CD, Wajngarten D, Dos Santos Domingos PA, Botta AC, Campos JADB, Pazos JM, et al. University engagement of dental students related to educational environment: a transnational study. PLoS One 2024; 19(6): e0305676. PMID: 38870113

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-15]